

Aan de gemeenteraad

Behandeld door	Bram de Deugd	Datum	4 april 2024
Doorkiesnummer	14030	Kenmerk	12255953/20240405/BdD
E-mail	bram.de.deugd@utrecht.nl	Onderwerp	Overvecht-Noord aardgasvrij
Bijlage(n)	-	Beleidsveld	Energie en Klimaat

Geachte leden van de raad,

Utrecht werkt aan de overstap naar duurzame energie door bronnen en gebouwen te verduurzamen en de energie-infrastructuur daarop aan te passen. Daarmee leveren we een bijdrage aan het bestrijden van de wereldwijde klimaat- en energiecrisis. Deze brief gaat over het project Overvecht-Noord aardgasvrij.

In de [raadsbrief](#) van 3 november 2023 hebben we uw raad geïnformeerd over de stand van zaken rondom het project Overvecht-Noord aardgasvrij. We hebben toen toegelicht hoe we werken aan een betaalbaar aanbod voor bewoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties, waarbij we inzetten op een eigen bijdrage van nul euro. Conform de Transitievisie Warmte is het de ambitie om in 2030 aardgasvrij te zijn. Het is een lastige financiële puzzel; daarom hebben we verkend hoe alternatieve scenario's eruit kunnen zien.

Ontwikkelingen 3 april

Woensdagmiddag 3 april zijn we onaangenaam verrast door een nieuwsbericht van Eneco over Overvecht-Noord. Zij hebben zonder medeweten van de gemeente en betrokken woningcorporaties het bericht online gezet, dat op dit moment nog geen betaalbaar aanbod mogelijk is voor een aansluiting op het warmtenet van Eneco voor bewoners in Overvecht-Noord. Dit terwijl op donderdag 4 april een bestuurlijk overleg met Portaal, Woonin en Eneco was gepland om tot een definitief besluit te komen en de wijze van communicatie met elkaar af te stemmen. We betreuren dat door deze ontwikkelingen ons de kans wordt ontnomen om uw raad en de bewoners van Overvecht-Noord tijdig en fatsoenlijk te informeren over een gezamenlijk genomen besluit. Ons standpunt voor dat overleg was helder: ondanks alle inspanningen vonden we het aanbod aan de bewoners niet voldoen aan onze voorwaarden. Dat standpunt lichten we verderop in deze brief toe.

Onze inzet van de afgelopen maanden

We zijn zeer teleurgesteld dat we, met de betrokken corporaties Portaal en Woonin, er niet in zijn geslaagd om tot overeenstemming te komen met Eneco over een haalbaar en betaalbaar aanbod. Steeds is onze inzet geweest om de overstap naar een alternatieve warmtevoorziening zo aantrekkelijk mogelijk te maken voor een zo groot mogelijke groep bewoners (particulieren en huurders), maar ook voor MKB-bedrijven en maatschappelijk vastgoedeigenaren in Overvecht-Noord. We richten ons in deze brief vooral op het aanbod voor aansluiting op een uitbreiding van het huidige warmtenet van Eneco. Sinds de brief uit november 2023 hebben we alles op alles gezet om voor

zoveel mogelijk bewoners dat aantrekkelijke aanbod te bewerkstelligen. Dat heeft er ook toe geleid dat we heel ver zijn gegaan om tot dat aanbod te komen.

Inzet op betaalbaarheid

Een betaalbare overstap, zoals in de door uw raad vastgestelde Transitievisie Warmte is opgenomen, hebben we op basis van gesprekken met bewoners voor Overvecht-Noord vertaald in een eigen bijdrage van nul euro. Om de aansluiting van particuliere woningen en woningen van woningcorporaties op een warmtenet zo aantrekkelijk mogelijk te maken, zijn ook veel maatschappelijke financiële middelen ingezet. Dat omvat de PAW-subsidie, de gemeentelijke middelen uit het Corona-steunpakket (investeren met maatschappelijk rendement) en de ISDE- en SAH-subsidies (landelijke subsidies voor particulieren en woningcorporaties). Ook hebben we als gezamenlijke partijen de aanvraag van Eneco voor een Warmtenet Infrastructuur Subsidie (WIS), ondersteund. Door het uitgangspunt van geen eigen bijdrage voor bewoners en de inzet van al deze middelen, waren we er van uit overtuigd dat een grote groep bewoners in zou gaan op het aanbod, waardoor het zogenaamde 'vollooprisico' (risico dat minder mensen kiezen voor een aansluiting op een warmtenet dan waarmee in de businesscase is gerekend) sterk wordt beperkt.

Onderzochte scenario's

In de zoektocht naar een betaalbaar aanbod, zijn verschillende scenario's verkend. Eén daarvan was het verkleinen van het plangebied in Overvecht-Noord, zodat beschikbare middelen over minder aansluitingen zouden moeten worden verdeeld. Als gezamenlijke afweging is tussen woningcorporaties, Eneco en gemeente Utrecht afgesproken dit scenario uit te werken. Dat betekende wel dat we voor de Klopvaartbuurt een alternatieve route zouden gaan ontwikkelen. Die verantwoordelijkheid wilden wij nemen, als voor het deel ten zuiden van de Klopvaart (waar het warmtenet al wijdvertakt ligt) een goed aanbod mogelijk zou worden. We hebben ook met Eneco alle mogelijkheden verkend om de aan te leggen stadsverwarming aan te sluiten op gemeentelijke werkzaamheden in de openbare ruimte (o.a. rioolvervanging), om zo investeringskosten bij Eneco te vermijden. We hebben moeten constateren dat daarbij de risico's te eenzijdig bij de gemeente zouden komen te liggen (bijvoorbeeld alle risico's door vertraging én de evt. gevolgschade voor Eneco, zoals mislopen van subsidies en vertraging in de afzet van warmte).

De betekenis van transparantie

Binnen de vooraf bekende randvoorwaarden is onder leiding van een externe procesbegeleider gewerkt aan een haalbaar en betaalbaar aanbod. We hebben, samen met de woningcorporaties, steeds gehamerd op maximale transparantie in de berekeningen die door Eneco werden ingebracht. Weliswaar is daarbij een second opinion uitgevoerd, maar Eneco heeft niet alles willen laten zien, onder de stelling dat dit bedrijfsgevoelige informatie betreft. We hebben ook vastgesteld dat de berekeningen van Eneco in de loop van de tijd tot sterk wisselende uitkomsten hebben geleid. Dit heeft bij de andere partners de behoefte aan maximale transparantie vergroot. Deze wens voor transparantie in de berekening van de businesscase staat echter op gespannen voet met de voor Eneco bedrijfsgevoelige informatie. Ook de extern adviseur is er niet in geslaagd om alle informatie te analyseren en doorgronden. We begrijpen deze opstelling van Eneco als commercieel warmtebedrijf, maar betreuren tegelijkertijd dat daarmee zij de enige partij zijn die 'aan de knoppen' kan zitten. Meer gezamenlijk optrekken in o.a. het bepalen en beperken van risico's had ons inziens tot een beter resultaat kunnen leiden. Op het moment dat bleek dat niet het gewenste resultaat kon worden bereikt, hebben wij geconcludeerd dat er binnen de huidige omstandigheden geen perspectief is op een haalbaar en betaalbaar aanbod voor Overvecht-Noord, dat voldoet aan de randvoorwaarden van betrokken partijen. Dit zou donderdag 4 april in een gezamenlijk bestuurlijk overleg worden besloten, inclusief de wijze van communiceren daarna.

De belangrijkste redenen voor beëindiging samenwerking

Er zijn drie hoofdredenen die ten grondslag liggen aan de conclusie dat het op dit moment niet zinvol is om door te werken aan de zoektocht naar een haalbaar en betaalbaar aanbod:

1. Het is niet gelukt om een aanbod aan bewoners voor te leggen dat voldoet aan de kaders uit de Transitievisie Warmte. Dit komt vooral doordat het speelveld waarin we opereren qua wet- en regelgeving nog niet op orde is. De belangrijkste voorwaarde is dat een alternatief voor aardgas voor de meeste bewoners goedkoper moet zijn dan aardgas. Dit geldt voor zowel de eenmalige investering als de maandelijkse kosten. Op dit moment kan warmte kostentechnisch niet

concurreren met aardgas, zoals ook blijkt in andere situaties in bijvoorbeeld Amsterdam. Het Rijk heeft een belangrijk rol in het oplossen hiervan. Een belangrijk aspect in de timing van dit besluit is ook dat de voorwaarden uit de Warmtenetten Investeringsubsidie (WIS) ons dwingen om snel tot overeenstemming te komen. Alhoewel enig uitstel zeker door ons mogelijk werd geacht, zagen we wel dat met een zorgvuldig participatie- en besluitvormingsproces, een tijdig investeringsbesluit zeer onder druk kwam te staan. Aangezien het perspectief op een sluitende financiële basis ontbreekt, is het besluit om de samenwerking te beëindigen nu genomen. Met het beëindigen van de samenwerking verliest het project de WIS-gelden, waardoor een haalbaar project verder uit zicht raakt.

2. De verdeling van de risico's en meerkosten bleek in de loop van het traject uit balans te raken. In de zoektocht naar besparingen om te komen tot een eigen bijdrage van nul euro voor bewoners, is onder andere een werkwijze onderzocht waarbij de aanleg van het warmtenet gelijktijdig met de vervanging van het riool plaatsvindt. Dit leidt tot een groot aantal uitvoeringsrisico's. Het belangrijkste risico bestaat uit kosten bij stilstand van de uitvoering als gevolg van onvoorziene omstandigheden. De verdeling van deze risico's tussen gemeente en Eneco was niet in balans, waardoor effecten voor de gemeente onevenredig groot zouden worden. Ook op andere onderdelen bleek Eneco onvoldoende bereid om risico's die samenhangen met de ontwikkeling van het warmtenet (zoals het risico op het contracteren van voldoende afnemer) naar zich toe te trekken. Zo werd het voorstel gedaan om het risico voor Eneco te verkleinen door per deelgebied een aansluitpercentage als criterium te hanteren voor de beslissing om tot uitvoering over te gaan. Ook is verkend of de meerprijs van warmte ten opzichte van aardgas gecompenseerd kon worden voor bewoners. Over de verdeling van de kosten van deze compensatie zijn we niet tot overeenstemming gekomen. Ook had Eneco de kosten voor het plaatsen van de afleverset krap begroot, waardoor in veel woningen extra kosten zouden ontstaan om de woningen aan te sluiten. Voor het afdekken van al deze risico's, die in de miljoenen liepen, was binnen het gemeentelijke projectbudget onvoldoende ruimte.
3. Er bestaat een spanning tussen de behoefte bij gemeente en corporaties aan transparantie en de bedrijfsvertrouwelijkheid van de businesscase. De behoefte aan transparantie is gevoed door een second opinion die een aantal issues blootlegde, waarover Eneco enerzijds en de woningcorporaties en de gemeente anderzijds, niet op één lijn konden komen. We realiseren ons dat sommige informatie dermate gevoelig is dat deze niet gedeeld kan worden. We hebben echter ook geconstateerd dat dit niet heeft bijgedragen aan het doorgronden van de businesscase.

De landelijke context

De ontwikkelingen in Overvecht-Noord staan niet op zichzelf. Op enkele plekken in het land lukt de overstap naar warmtenetten, maar we zijn niet de enige gemeente waar dit niet nog goed verloopt. De recente berichten over warmteprojecten in andere gemeenten (o.a. Den Haag en Amsterdam) laten zien dat er een landelijk systeemprobleem is: in het huidige speelveld is het realiseren van een financieel haalbaar en voor bewoners betaalbaar warmtenetproject niet voldoende mogelijk. Daarom zijn we in gesprek met het Rijk om de randvoorwaarden voor warmteprojecten in gunstige zin te beïnvloeden. Hoewel er beweging lijkt te zijn, is dit een traject voor de lange adem, dat niet op korte termijn een oplossing zal bieden voor Overvecht-Noord.

We blijven ons, zowel in VNG- als G4-verband, sterk maken voor meer publieke waarborgen in warmtenetten en voor de loskoppeling tussen prijzen voor warmte en aardgas (zoals geregeld moet worden in de Wet collectieve warmtevoorziening). Daarnaast vinden we belangrijk dat de gemeente meer sturing kan geven aan het proces om, samen met inwoners, buurtinitiatieven en energiecorporaties, uiteindelijk te komen tot besluiten over het warmtesysteem voor de wijken in de stad (zoals wordt vastgelegd in de Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie). De ontstane situatie in Overvecht-Noord is een tegenvaller, maar tegelijk ook een aanmoediging om landelijk te blijven ijveren voor meer instrumenten om de warmtetransitie eerlijk en onder regie van de gemeente (samen met uw raad, bewoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties) vorm te geven, ook in Overvecht-Noord. We roepen kabinet en Tweede Kamer daarom op vaart te maken met de verschillende wetsvoorstellen die voorliggen en extra stappen te nemen om alternatieven voor aardgas financieel mogelijk en aantrekkelijk te maken.

Datum 4 april 2024
Ons kenmerk 12255953/20240405/BdD

Wat betekent dit besluit voor Overvecht-Noord?

Uit de verschillende participatiemomenten is duidelijk naar voren gekomen dat betaalbaarheid heel belangrijk is voor de bewoners in Overvecht-Noord. We hebben vanaf de start van het project aangegeven dat deze transitie alleen doorgaat als het ook voor hen haalbaar en betaalbaar is. Op dit moment kunnen we geen betaalbaar aanbod doen aan bewoners en stoppen daarom voor nu de samenwerking. We blijven stimuleren dat bewoners (huurders en eigenaren) hun woningen verduurzamen. De komende periode gaan we de bewoners informeren, te beginnen met een breed verspreid wijkbericht en een aantal informatiebijeenkomsten. We gaan ook met hen in gesprek over welke stappen we gezamenlijk in de komende periode kunnen zetten en kijken naar een nieuw perspectief richting een aardgasvrije wijk.

Vervolgstappen

Er ligt nog steeds een opdracht van uw raad om Overvecht-Noord aardgasvrij te maken. Het beëindigen van de huidige samenwerking met Eneco in Overvecht-Noord maakt dat de termijn van 2030 helaas niet gehaald kan worden voor de delen die geschikt zijn voor aansluiting op een collectief warmtenet. De afgelopen jaren hebben we veel geleerd van alle onderzoeken die zijn uitgevoerd en de vele gesprekken die we hebben gevoerd met bewoners en ondernemers uit Overvecht-Noord. Dit heeft veel waardevolle inzichten en ervaringen opgeleverd die we graag willen gebruiken voor het bepalen van een nieuwe koers. We gaan ons daarom de komende maanden beraden over alternatieven voor deze wijk. Dit bekijken we in samenhang met de andere initiatieven uit blok 1 van de Transitievisie Warmte, omdat het hier ook effect op heeft. Ook onderzoeken we de mogelijkheden van een publiek warmtebedrijf, hierover wordt uw raad binnenkort nader geïnformeerd. Over de zoektocht naar een nieuw perspectief voor een aardgasvrij Overvecht-Noord informeren we uw raad uiterlijk in het vierde kwartaal van dit jaar.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Utrecht,

de secretaris,

de burgemeester,